

L. D. B. V.
DE

ERUDITIONIS PRETIO ejusque mensura MEDITATIONES,

Quas
Auspiciis
Amplissimi Philosophorum Senatus
in
Academia Lipsiensi
PRO LOCO

in eodem rite obtinendo
Disputatione priori
die XXII. Octobris M. DCCI.

eruditorum judicio
exhibit

M. IMMANUEL PROELEUS,
Stolp. Pomeran.
H. L. Q. C.

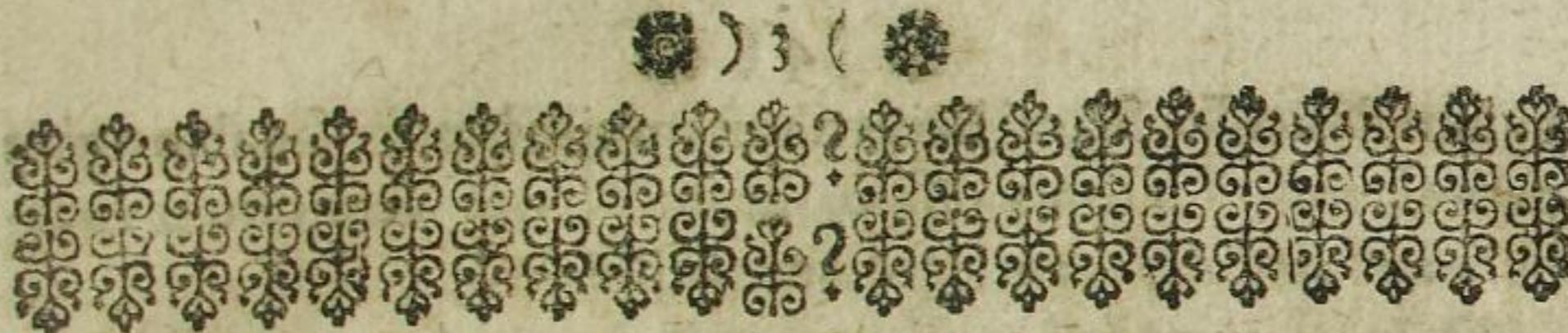
Encycl.
118, 24.

LIPSIAE,
Typis Jo. CHR. BRANDENBURGERI.

43

1600
1600
1600
1600
1600
1600
1600
1600
1600
1600

MEDITATIONES BREVIORES

De
ERUDITIONIS PRETIO EJUSQUE MENSURA;
PRÆPARATIO AD MEDITATIONES.

I.

Ruditioni, cuius gloria & comparandi studio plerique tenentur, ingentia passim ab æquis rerum æstimatoribus pretia ponи videas. Jure Civili & sacro magna Eruditionis est existimatio.
Justinianus (a) eruditis legum Cultoribus gubernacula Reipublicæ; Professoribus (b) privilegia atque immunitates; Studiosis (c) etiam Fridericus Imp. non dissimilia, in præmium eruditæ laboris defert. Nostræ quoque, id est, sacra literæ (d) Eruditionem auro, gemmis & oblectamentis omnibus pretiosiorem & anteferendam esse pronunciant. Ut dubitari non possit, eam esse præcipuum dignitatis & existimationis fundamentum.

(a) *Proœm. Instit. §. ult. (b) l. 6. & n. C de professoribus & medicis l. 8 ff. §. 4. de vacatione & excusatione munerum Coll. tit. C. de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopol. (c) Avth. Habita C. ne filius pro Patre. Add. Hann. Richter. ad dict. Avth. & Beckman. de privilegiis Studiosorum. (d) Proverb. I, 23. Eccles. VI, 12. & alibi passim.*

II. Enimvero cum plerique mortalium (a) sæpe de faculta. Quid sit eruditio, amplius quam his insit sperent, adeoque se eruditos vulgo profiteantur, ut pretium eruditionis ferant, definiendum prius ex claris principiis & rationibus est, quid sit eruditio, quid pretium, quid mensura, ut deinceps liquido intelligi possit, quodnam quantumque eruditioni justum statuere pretium conveniat. Scire leges, J. Cœs Celsus (b) inquit, hoc non est verba earum tenere, sed vim & potestatem: Et scire quid sit eruditio, hoc non est voculum

bulum didicisse, sed rei hujus naturam ejusque causas ab origine pernoscere. Catonis effato moniti, nos vera rerum vocabula aut perdidisse, aut perdere potuisse.

(a) *Instit. ex quibus causis manumittere non licet § 3.* (b) *L. 17.*

D. delegibus SCtis & long consuetudine.

Veritatis invenientiae fundatum non est au-
toritas. III. Quod ut perspicue cognoscatur, removenda hoc loco tanti-
sper nobis est doctorum hominum auctoritas, quæ præjudicii
aut alterius nominis objectu facile subvertitur. Neque etiam
nobis in suscepto argumento viam præmonstrantem plane con-
sulere licuit. Nam quæ doctissimi Viri, *Bodinus*, (a) *Bæclerus*, (b)
Grotius, (c) *Pufendorfius*, (d) *Uffelmannus* (e) aliquæ de rerum pre-
tio atque de *Existimatione* per eruditæ tradiderunt, ea pro ipsorum
instituti ratione ad res tantum materiales, aut ad genium civita-
tis ut plurimum accommodantur, non tam ad animum philoso-
phicum in rerum principiis deducendis hærentem.

(a) *In responsione ad Paradoxa Malestretti de caritate rerum ejus-
que remedii pag. 11. seqq. edit. Conring.* (b) *In dissert. de mensu-
ra pretii, Academicar. num. 29. pag. 897. Edit. 2dæ* (c) *de
J. B. & P. lib. II. c. 12. § 14.* (d) *de Jur. N. & G. lib. 5. cap. 1. &
lib. 8. cap. 4. De officio H. & C. I, 14. II, 14* (e) *dissert. Polit. de men-
sura pretii rerum & renummaria in Rep. recte constituenda.*

**Veritas in-
venientia
recta me-
ritatio
Pla-
tonis,
Hobbesii,
Cartesii &
Aristote-
lis.** IV. Quapropter ut certo fundamento nostrum sibi con-
stet judicium, à meditatione propria atque à nobis meti ipsis in-
ditatione, cipiendum erit. Sed qua potissimum via? *Plato* (a) ex idea-
judicio Pla-
tonis, (b) *Mamelsburiensis Philosophus* (c) qui sectæ nomen dedit, ad intelligendam rei certitudi-
nem, dubitationem generalem, quam tamen ad usum vitæ exten-
dere prohibet, (d) & dearum in mente nostra contemplationem
(e) necessariam esse docet. *Stagirita* (f) interim, vetustior Phi-
losophus, naturæ quādam ingenitam vim usu rerum excitan-
dam in nobis esse tradit, quæ cognitioni perfectæ, aut quemad-
modum S. hola loquitur, actu existenti præbeat occasionem. Ut
igitur doctrinæ gratiam apud omnes ineatus, sequamur, si pla-
cet, omnium vestigia, nemini displicituri, & fortassis s. in veritatis
inqui-

inquirendæ studio feliciores, si usum rerum & experientiam ex placito Aristotelis: & sobriam dubitationem, i. e. inquisitionem cum idearum menti nostræ se exhibentium attentione ex Cartesii: & tenebrarum discussionem ex effato Hobbesii: & Idearum aut perceptionum mentis considerationem ex Platonis Schola conjunctim attendendam esse, statuamus, omniumque nos discipulūm ex bono & æquo profiteamur.

(a) In Parmenide & Dialog. 6. de republ. conf. Alcinous de dogmate Platonis c. IX. & Apulejus l. 1. (b) Apud Huber. Orat. de pedantismo, vid. Hobbes Epist. dedicat, quæ extat in Operibus ejus sectione tertia de Civ. (c) Cartes. Princip. P. I. §. 1. 2. & Meditat. 1. (d) Princip. Part. I. §. 3. de Method. num. 3. reg. 2. p. m. 14. (e) Princip. I. §. 13 & Meditat. 3. p. m. 13. (f) Aristot. poster. Analyt. lib. 2 c. 8 p. m. 254.

MEDITATIO I.

Quid & quotuplex sit Eruditio?

V. Lecto itaque affixus aut in musæo meo velut in solitudine conclusus (namque in multitudine hominum talia conari pædagogicum & ineptum fuerit) meditari incipiam. Perpendo, versor animo, aut si mavis, cogito. Sed quomodo? aut quid in me animadvero? Remotus enim studio sum à rebus omnibus. Animadvero inquam in cogitationibus meis desiderium aliquod, mihi dandi res aut objecta salutaria, quæ uno nomine *perfectiones* appellabo, ut earum possessione *beatus* & *felix* sim. Quæ cum omnibus cogitationibus meis perpetuo innectantur, definiam mentem aut animam meam, quod sit stylo Aristotelico ἐντελέχεια, actus primus, facultas, aut si placet, stylo Cartesiano Cogitatio, quæ habet desiderium sibi acquirendi & intelligendi perfectiones ut earum possessione & usu felix atque beata esse possit. Ubi tria potissimum observo, 1. Desiderium ad recipiendas perfectiones, 2. perfectionum acquisitarum intellectum & possessionem, 3. Voluptatis sensum ex hac perfectionum perceptione resultante.

Existentia
Dei & quid
Deus, sit
demon-
stratur.

66

V I. Bene habet; jacta sunt fundamenta. Nulla res nisi infinitis perfectionibus gaudens est à seipso. Ego vero desiderium inexplicable, adversus perfectiones infinitas, ad possidendam felicitatem infinitam in me invenio. Igitur concludo, existere causam aut ens aliquod præter me, quod auctor tam incircumscripæ cogitationis & desiderii mei sit, quodve explere vota mea solus perfecte posse. Ens autem illud citra dubium cogitabit, aut intelliget, sed quid? Objectum sibi dignissimum, & quid potius quam suas *perfectiones infinitas*, quæ ob independentiam suam sibi statim præsentes sunt, & quas ego mihi præstare non possum. Quo vero fine intelliget? eo certe qui perfectionibus infinitis est proprius, ut nimirum perfectissima, i. e. cœlesti voluptate continuo perfruatur. Quod igitur Græci θεός, Hebræi, נָנָן, Latini Deus aut Numen appellant, illud ego dicam *Ens intelligens*, aut quod propter infantiam meam usurpare mihi fas sit, lumen aut cogitationem infinitam, voluntate sua ex voto possidens perpetuo objectum sibi dignissimum, i. e. *perfectiones suas infinitas*, atque infinita beatitudine & voluptatis sensu plenum. In qua descriptione tria satis perspicue percipio, 1. Voluntatem beneficiendi, quoniam tendit ad *perfectiones infinitas*, 2. infinitum perfectionum intellectum & possessionem, 3. beatitudinem & voluptatem infinitam exinde resultantem.

Quid sit e-
ruditio, in-
de dedu-
citur.

VII. Jam in §. V. observaveram, desiderium mihi adesse ad acquirendas *perfectiones*, quibus destituor, ut felix sim. Quas vero cum ipse mihi dare nequeam, à quo alio eas recipiam, nisi ab eo, qui eas in origine(a) & perfecta ratione possidet, i.e. Deo. Modus autem has recipiendi ex consideratione mentis meæ (vid. §. 5.) & naturæ Divinæ (vid. §. 6.) erit notitia quædam, qua edoctus sciens cogitationes, desideria, intellectum & voluptatem meam sic disponere, ut perfectionum divinarum particeps fieri possim. Id quod eruditio nomine notabo, eamque definitam, quod eruditio fit *scientia disponendi mentis meæ facultates* (quas §. 5. explicavimus) ad recipiendas & possidendas *perfectiones divinis simillimas, simiores, aut saltem similes*, ut earum usu felix atque beatus sim.

(8) Jac. I, 17.

IX. Per-

IX. *Perfectionum autem nomine intelligo modum, poter-
tiam, vel ut vocibus clarioribus loquar, vires, robur aut pulcritu-
dinem mentis facultatibus additam, quibus homo instrutus vel sal-
vus conservetur, vel auctus præ aliis emineat.* Has *perfectiones* in
triplici differentia positas cognoscebam, aut enim intima pecto-
ris animique sensa directe, ut schola loquitur, penetrant atq; pro-
ducunt tranquillitatem animi & conscientiae libertatem, divinisq;
perfectionibus sunt simillimæ: aut rationem hominis reflexam
atque ideas perficiunt, atque lumen naturale judiciumque rectum
de rebus & scientiis ingenerant, & per hoc divinis sunt similiores,
quam quæ ad corpus attinent: aut corpus nostrum & res extra nos
positas perficiunt, & ea ratione divinis perfectionibus tanquam
origini suæ saltem aliquo modo similes sunt. In singulis hisce
perfectionum genetibus, certos quosdam profectum gra-
dus dari observabam. De quibus omnibus nunc breviter, ali-
bi (a) vero aliquantisper latius me fuisse meditatum me-
mini.

(a) *Dissert. de eo, quod hominem omni ex parte felicem atque be-
atum facit, §. 10. 11. 13. 25.*

IX. *Quibus constitutis Eruditionem generatim dispescbam* Origo sci-
entiarum, & quotu-
plex sit e-
ruditio, o-
tenditur,
in Metaphysicam, Moralem & Physicam. Eruditionis *Metaphy-
sicæ*, quæ Dei, animæ & rerum generales affectiones explicaret, comlementum est *Theologia*, quæ nos divinæ reddit naturæ par-
ticipes. (a) *Moralis*, quæ animæ & corporis vires bene dirige-
re docet, perfectio statuitur notitia boni & æqui, (b) i. e. *Juri-
prudentia*: *Physicæ* vero, quæ naturam explicat, cuiusque initi-
amentum *Mathesis* intelligitur, fastigium addit *Medicina*, quæ
corporis bona curat. Cæterum, quoniam metaphysica moralis
& physica doctrina, auditores suos ad accipendas sublimioris
pretii scientias præparat, inditum ipsis est generale *Philosophia*
nomen, quæ *Grammaticam, Logicam, Oratoriam, & Lexica instru-
menti: Historiam vero illustrationis loco sibi deposcit.*

(a) *II. Petr. I. 4. II. Corinth. III, 18. (b) Ulpian. l. 1. §. 1. ff. de Ju-
stitia & jure.*

X. *Quoniam igitur in varias species eruditionis rivi abeunt,* Quid sit E-
ruditio &
eruditio-
nis chara-
cer, tradi-
tur.
ego insistens fontibus unde manat omnis scientia, scilicet ex
pro

proprietatibus Dei & animæ meæ §. 5. & 6. traditis, facile hominis eruditii ideam generaliter concipio, quod nimirum eruditus sit, qui (1) Voluntatem benefaciendi habet, & (2) intellectus perfectiones prudenter expediendi negotia aut institutum, ut (3) perpetuum voluptatis aut letitiae fructum in se percipiatur, eumque ad aliis quantum licet, redundare faciat. Veræ igitur Eruditionis tres veluti comites & proprietates semper junctimque adesse animadvero. Quarum prima est Voluntas benefaciendi, i. e. desiderium sibi & aliis procurandi bona, quæ animæ, corporis, aut si licet, fortunarum in columitatem provehere possunt. Secunda est prudentia, i.e. rectus & perspicax intellectus judicandi, quibus hominibus aut quomodo benefacere, hoc est, bona illa procurare conveniat. Tertia est placidus voluptatis sensus aut letitia, ex voluntate benefaciendi & prudentia circumspecte adhibita, ad mentes eruditionis veræ capaces, resultans.

MEDITATIO II.

Quid sit pretium & quotuplex.

Quid Eruditum jam considero tanquam hominem scientia pollendus, quid tem, qui animæ suæ potentias dirigere novit ad acquirendas, possidentem, & augendas in mente sua perfectiones divinas. Talis vero ci-
vium eruditum comparabit status sui præteriti, præsentis & forte fu-
ditionis sit, turi perfectiones, cum sua præsenti conditione, aliorumq; animi
habitu, qui vel nullis vel æqualibus vel majoribus illustrantur vir-
tutibus aut perfectionibus, ut intelligat, quantum in melius
profecerit mens sua, perpendens imprimis characteres eruditio-
nis §. 10. positos. Hanc vero æstimationem pretium appella-
bo, illudque in genere definiam, quod sit justa rei æstimatio, quan-
tum quæque res habeat perfectionum, quæ aliquando usui esse pos-
sint. Quoniam autem notatio hæc ad materialia, rationalia &
pure spiritualia generatim applicari potest, igitur in specie Erudi-
tionis pretium voco, quod sit justa æstimatio aut valor per-
fectionum, quas aliquis sibi acquisivit, per legitimam mentis suæ di-
spositionem, ut eas a Deo reciperet.

XII.

XII. Quale vero aut' *quotuplex* pretium statuendum erit? Secundum perfectionum §. 8. & 9. explicatum diversitatem erit illud equidem varium, sed *triplex* potissimum. Perfectioni *pure spiritu-*
ali & divinis simillimæ statuetur pretium *pure spirituale*, cuius in-
signe erit *tranquillitas animi* (a) & *libertas conscientiae*. (b) Perfe-
ctionibus *rationalibus*, quales sunt scientiæ naturales, statuetur
premium rationale, cuius insigne erit, *honor*, *reverentia* & *existi-
matio*. Perfectioni *materiali* statuetur *premium materiale*, cuius
signum erit nummus, qui omnis æstimationis materialis potesta-
tem continet. Cœterum notari cupimus, nos *pretii nomine* pre-
cise intelligere valorem aut æstimationem, quam *animo apud nos
dere quadam concipimus*, non vero *signum*, quo æstimatio nostra
palam fit, utpote quod interdum abesse potest. *Quantum au-
tem* *premium statui* debeat unicuique, elucescat, ubi meditatione
sequenti mensuram invenerimus.

(a) *Job XIV, 27. XVI, 22.* (b) *II. Cor. III, 17. Gal. V, 13. coll. Rom.*

XIV, 14. 22. 23.

XIII. Sed quis citra errorem justam istam perfectionum æsti-
mationem, quod *premium diximus*, definire poterit, cum ad illud
scire necessum sit, quantum quisq; perfectionum *recepit?* Sciet
*illud atque definiet rectissime Auctor & Dator perfectionum De-
us*, quem fugere non potest quanti dederit. Sciet illud etiam *ani-
mus recipiens sensu interno*, modo rebus suis invigilaverit, neq;
sibi aduletur, certe *actiones suæ & motus* ad eas hujus testes erunt.
Sed quis tertius præter datorem Deum & accipientem hominem
illud nosceret? Res oppido difficilis, nec tamen extra vires. Sciet
illud aut colligit de altero, qui *eodem tramite* *perfectiones pares
aut majores revera, non opinione tantum, jam sibi acquisivit*. In-
ferior autem aut rerum ignarus, hac in re silentio, judicandi ab-
stinentia, & imperitiæ confessione, modestiæ laudem feret.

MEDITATIO III.

Quid & qualis sit mensura pretii eruditionis?

XIV. Quod in Architectonicis *regula*, in emptionibus venditi-
onibus *mensura* appellatur, hoc ego in genere definio per *legem*
aut normam, ad quam rei valor aut quantitas exigi debet. Sed spe-
ciatim scire optabam quid *Eruditionis mensura* significet, quæ

Quota-
plex sit
preium,
edisseri-
tur.

tanquam res immaterialis, mensura visibili expediri non poterat. Cognoveram Eruditionem esse scientiam recipiendi perfectiones, &c. (vid. §.7.) Pretium vero eruditionis statui justam perfectiōnum aestimationem, mente conceptam, & signo quodam declaratam, (vid. §.11. & 12.) ex quo collegi deinceps: quod mensura eruditionis nihil aliud notet, quam modum cognoscendi, quantum quisque habeat perfectionum divinis simillimarum, similiorum, aut saltem similiūm, ut secundum istarum excellentiam & utilitatem, justum ipsis statuatur pretium aut aestimatio.

Axioma I. XV. Ubi tamen mihi obscurum adhuc apparebat, quid modus ad inveniendam pre- cognoscendi indicaret, aut qualis is esse debeat, sine cuius uberiori explicatione nosse non poteram, qualem mensuram sive quid pro onis mensuram. mensura eruditionis agnoscendum esset. Quod ut perscipuum evaderet, intelligebam, illud deduci posse vel à priori, colligendo à causa ad effectum, vel à posteriori, arguendo ab effectis ad causam. Prior modus uti oppido in hac materia sublimis est, ita me tantum contineo circa ea, quæ §. 6. de natura & proprietati bus divinis, tum & §.10. de eruditionis charactere & proprietati bus meditatus eram, atq; inde axioma, quod regulæ loco in mensura pretii eruditionis determinanda adhibere possem, à priori deduco: *Qui plures perfectiones divinas* (vid. §.6. in fin. §.8. & §.10.) *sibi comparavit, easque conjunctas possidet, ejus eruditio grande meretur pretium.* (vid. §. 12.) Ex quo manat & hoc: *Qui nullas sibi comparavit perfectiones, iste nullum: qui vero paucas aut inferiores* (vid. §. 8.) *possidet perfectiones, illius etiam eruditio parvum accipere debet pretium.* Satis equidem perspicuum videri posset axioma hoc, explicatis in superioribus omnibus ejusdem terminis. Nam quid perfectiones divinæ significant, ostendit §.8. & 6. Quid eruditio sit, noscitur ex §.10. & 11. Quid esset pretium, §.11. & 2. & quid mensura, §. 14. docuerat. Verum ut nullis deesse videamus, demus & alterum axioma à posteriori desumptum, haud minoris certitudinis, sed multo adhuc priori dilucidius, & ad investigandum eruditionis pretii mensuram, intellectu facilius commodiusque.

Axioma II. XVI. Perfectiones divinæ ejus sunt indolis, ut semper effectus ad inveniendam pre- salutares atque utiles producant. Quare jam alterum in dijudi- cando pretio eruditionis expedire licet axioma: *Quicunque o- uram,*

mini-

mnibus aut plurimis in re maximis momenti utilis est, illius eruditio secundum utilitatis rationem & gradus, grande meretur pretium. Unde & illud consequitur. Quicunque paucis in re levioris negotii utilis est, illius eruditio tenue depositit pretium: Quicunque autem nemini utilis est, istius studium nullius est pretii.

XVII. Utilitatis autem nomine intelligo bonum aliquod, quod vel animæ tranquillitatem & conscientiæ libertatem, vel rationis & scientiarum cultum, vel corporis vires, vel etiam fortunas meas conservat, auget aut exornat. (conf. §. 8. & 12.) Ex quo etiam apparet, quod alibi (a)jam probavimus, neminem mortalium unquam, nisi desipuerit, actionem aliquam suscipere, nisi utilitatis in hac significatione acceptæ gratia. Id quod tum ex natura animæ §. 5. tum ipsius Dei §. 6. liquido apparet, & latius à nobis deduci posset, nisi brevitatis studium sequeremur. Neque obest nobis utilitas Carneadea, statuentis, non nisi ex commodo honestatis & justitiæ nomina extitisse. Quæ admitti ejus posset sententia, si utilitas idem ipsi esset atque bonum cum animæ tum corporis respectu. Jam vero cum utilitatem ad corpus solum retulisse dicatur, jure à nostra semovendus est sententia. Quod vero sacræ literæ sua (b) sive utilitatem suam querere in vitium computent, illud ea ratione factum intelligitur, quod vulgo primaria, qualis est animæ salus & quæ ad mentem pertinent, ultimo; secundaria autem, uti sunt corporis bona, studiosius quam par est, primo loco & ferme sola quæri soleant, id quod converso ordine fieri debebat. (c)

(a) *Dissert. de eo, quod hominem omni ex parte felicem atque beatum facit §. 40.* (b) *Phil. II. v. 4. 21.* (c) *Matth. VI. 33. coll. I. Thess. IV. 11.*

MEDITATIO IV.

De utilitate ex superioribus capienda.

XIX. Utilitatem mihi paulo ante commendanti (vid. §. 17.) non utilitas perperam illud Cassianum, *Cui bono hæ speculations, objici poterat.* Quod ne excidisse memoria videatur, ostenderam justa sed pro argumenti amplitudine breviori quadam deductione, quod ex nostris meditationibus hisce, & vel ex solius §. 15. aut 16. axio-mate demonstrari posset legitimus facultatum & disciplinarum apud nos constitutarum ordo & dignitas, cuius per breve §. 9.

specimen exhibet. Indicavebam porro, quomodo exinde simul perspici posset, quale quantumque pretium Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ in genere, Metaphysicæ genuinæ, Arti divinatoriæ, Physicæ, Matheſeostum puræ, tum mixtæ, atque ex hac, Arithmeticæ, Geometriæ, Sphæricæ, Chronologiæ, Astronomiæ, & si placet Astrologiæ etiam judiciariæ, Chiromantiæ, Physiognomiæ, Architecturæ militari & civili, Staticæ, Mechanicæ, Stereometriæ, Opticæ, Geographiæ, Musicae, reliquisque speciebus, tum & Grammaticæ, Criticæ, Logicæ, Oratoriæ, Poësi & Historiæ, imo & exercitiis equestribus, saltatoriis, gladiatoriis, lusoriis cœterisq; similibus ponendum esset. Eruditionis hujus utilitatem, in conversatione quoq; *ad noscendos hominum animos* prodeſſe digito velut monstraram. Sed displicuit mox tractationis brevitas, cuius amplitudini compendiosa meditationio non sufficit. Et plenius institutum hoc aliquando me executurum, sperare jubet singularis gratiosissimæ Facultatis Philosophicæ in me benignitas, si fatis non aliter volentibus studiis nostris locum porro concesserit, dissertatione altera, quod vovemus & precamur, singula uberioris pertexendi. Cœterum ne plane ἀσύμβολοι discedere videamus, in duobus tantum sed vel præcipuis doctrinæ Politicæ & Juris Naturalis capitibus utilitatem meditationum nostrarum per compendium ostendamus, quorum unum de valore rerum materialium sive de pretio, alterum de dignitate personarum, sive de Existimatione agit.

Quæ pretium augeant vel minuant,

in compendio re-

XIX. Quæ situm est in politicorum scholis, quid pretia rerum vel augeat vel minuat? Aristoteles (a) mensuram pretii rerum materialium maxime naturalem facit *indigentiam*. Summus Vir Hugo Grotius, (b) & quem sequuntur Pufendorfius, Bæclerus, & oīensentur, mnum latissime Uffelmannus, arbitrati, necessitatem non esse unicam nec sufficientem mensuram pretii, ad rectam hujus mensuram determinandam adjungunt, rationem negotii laborum & expensarum, copiam & inopiam ementium, pecuniae & mercium, luxuriam atque cupiditatem hominum, damnum consequens, lucrum cessans, affectum peculiarem, utilitatem, rei raritatem, & temporis atque loci circumstantias, quo aliquid præcise præstetur. Quæ plerumque tamen secundum JCtum Paulum (c) non ex affectu nec utilitate singulorum, sed quomodo communiter, sive uti alio loco (d)

ait

ait, quanti omnibus valerent, definienda essent. Job. Bodinus (e) autem quinque caritatis causas constituit, (1) Abundantiam auri & argenti, (2) monopoliorum privilegia, (3) penuriam rerum, (4) voluptatem Regum & Principum, (5) pretium antiquioris monetae imminutum.

(a) Moral. ad Nicom. V, 8. (b) Singuli in locis ad §. 3. sup. citatis. (c) l. 63. ff. ad Leg. Falcid. (d) l. 33. D. ad L. Aquil. (e) Respons. ad Paradox. Malestretti. p. u.

XX. Quæ uti pererudit tradita sunt, ita nos ad rerum principia & quidem nostra (vid. §. 17. 8. 12. 5. &c.) animo conversi non dubitamus, utilitatem quæ ex rei perfectionibus oritur (vid. §. 16. & 17.) potissimum rerum pretii mensuram ejusq; fundamentum constituere, reliquas autem §. 19. adductas pretii causas, utilitatem neglectam, aut necessariam facere, aut magis conspicuam commendare. Rationes nostræ pro utilitate in mensuram pretii constituenda sunt, 1. Quoniam omnes hæ §. superiori adductæ rationes fundamenti loco & pro causa impellente præsentem utilitatem agnoscunt, cum reliquæ rationes aliquando abesse possint, modo vox hæc ad mentem nostram definitione §. 17. explicatam intelligatur, ut utilitas idem sit ac bonum aliquod, sive illud fuerit vere tale, aut saltem persuasione aliqua conceptum. 2. Quia omne, quod necessarium est, sit etiam utile. Et contra quod nullæ rei, quæ nemini hominum unquam utilis (vid. §. 17.) esse possit, secundum jus & equitatem neque pretium imponi debeat. Rebus autem utilibus pretium recte imponi posse, modo nostra potestati natura eas non exemerit. De quarum veritate in ipso dissertationis actu fortassis uberior disquirendi suppeditabitur occasio.

XXI. Adjiciamus paucula quædam de Existimatione, cuius fundamenta nostris meditationibus confirmari atque illustrari optimè possunt. Cognito prius quod Existimatio sit opinio de nostris sumptibus, quibus præ ceteris aut insigniter excellimus, aut a liis nobis similibus pares sumus, quorum prius existimatio intensiva, posterius simplex, Juris Naturalis Doctoribus dicitur; præcipuum in hac tractatione est, scire quo fundamento existimatio a fama nitatur, & quomodo comparetur. Illustris Pufendorfius (a) fundamentum existimationis intensivæ statuit, omnia illa que ins-

gnem aliquam præstantiam & perfectionem, cui cum fine legis naturalis & civitatis convenit, habent, aut eandem censentur arguere. Quæ non perperam fuisse tradita ab auctore, ex meditat. I. in primis ex §. 8. uti & 16. veluti à posteriore intelliguntur. Quales vero esse debeant & quomodo generentur perfectiones, veluti in sua origine perspicitur ex §. 5. 6. 7. & 10. Ex quo per compendium scitur, ad bonam existimationem generatim requiri voluntatem benefaciendi, prudentem perfectionum acquisitarum usum, & studium voluptatem aut felicitatem hominibus conciliandi. Unde facile colligitur, nec prædones, piratas, furiosos milites, astutissimos fures, acerrimos Bachi immodicosque Veneris præliatores, uti nec infantes aut furiosos, similisque generis homines, existimationis nisi forte malignæ esse capaces, quod vel bona voluntate, vel prudentia intellectus, vel quietis aut felicitatis conservandæ aut procurandæ virtute destituantur.

Quatenus existimati-
oni aut fa-
mæ studen-
dum sit,

XXII. Illud subjungere adhuc placet, quod satis perspicue ex superioribus intelligi potest, quatenus nimirum existimationem aut famam tueri liceat. Nimirum si possideat aliquis (vid. § 8. 10.) perfectiones multis benefaciendi eosque ad similem felicitatem perducendi, ut commodum & voluptas ad illos exinde redeat, is certe peccaret, (a) qui aut occasiones se proferendi adeoque aliisque inserviendi temere negligeret; aut non tam in sui quam aliorum commodum, existimationis & famæ suis perfectionibus debitæ patrocinium suscipere nollet, si qui forent, qui sparsis rumoribus foedis ejus benefaciendi studium impedirent, & infirmo atque rerum ignaros, à sua conversationis aut institutionis copia avertere niterentur. Id quod faceret certe non studio pervicaciter contendendi, sed quantum per modestiam licet, atque satis est, utpote cuius felicitas interna ex possessione & conscientia perfectionum suarum per rumusculos aut applausus nec augetur nec minuitur, (conf. §. 13.) cum isthæc nulla re præter mali animi habitu auferri aut adimi possint. Quæ tamen famæ defendendæ ratio longe aliter apud eos comparata est, qui existimationem suam ex opinione multitudinis tantum, non autem ex solido virtutum fundamento (vid. § 12.) metiuntur aut sibi comparare student, qui vel id eo conservandæ opinioni, instabili multitudinis

nis applausui & erroribus innixæ, immoderatius incumbere solent.

(a) *Matth. XXV, 27. Luc. XII, 48.*

XXIII. De perfectionibus virtutis togatae & armatae, atque De meditationum literarum cultus armis præferri debeat ; De nobilitate harum u. generis, ejus fundamentis, jure uti vocant præcedentiæ ; quatenus etiam estimatio ab Imperante dependeat, aut auferri vel se- tilitate morali & cus ab eodem possit, similibusque ex eodem fonte manantibus, differit. ductu meditationum nostrarum (*vid. §. 8.*) differi ubertim hoc loco possit, atque ostendi, quam singula isthæc habeant originem, aut quibus rationum præsidiis muniantur publicatæ super his rebus decisiones atque doctorum hominum judicia, nisi potius hæc ad forum longe sublimius, cui justitiae sacerdotes consulunt, quam ad nostrum intra philosophiae cancellos conscriptum, pertinere dicerentur. Et nobis equidem præsenti dissertatione circa principia perbreviter concepta potius quam deductas inde conclusiones versari constitutum erat.

XXIV. Quapropter suscepti qui certe modicus est *laboris* Generalis utilitas E- pretii loco in universum suffecerit, aliquantis per cognovisse, vere ruditio- eruditii hominis præstulto aut modice docto felicitatem, quæ in ostenditur. eo potissimum reponitur, ut sapiens circa actiones vel susceptas vel suscipiendas, nulla amplius dubitatione infausta & terroribus plena incertus agitetur, verum ex principiis probe perspectis, vel citra approbationem & applausum aliorum de *vita sua gestis certus sit* (a) & tranquillus. Ac proinde nullis conscientiæ scrupulis, quos ignorantia & in præceps superstitione plerumque trahit, in rebus divina prælucente gratia rite animo meditatis, vellicetur. De aliorum autem factis, non per externa solum, quæ introduc- atus mos & opinio vel exigit vel prohibet, verum ex multo cer- tiori scientia & principiis, rectum sibi ferendum esse judicium intelligit. Cœterum ea sibi *studia excolenda* esse præcipue no- scit, quibus utilitas manifesta, i. e. vel *tranquillitas animi & con- scientiæ libertas*, vel *rationis lumen & scientiæ humanae*, vel *corpo- ris sanitas*, vel *denique fortunarum possessio*, aut quæ ad hæc nos præparant, in vita comparatur. Quoniam perdidicit, hac be- nefaciendi via conciliari omnium optime animos posse, quo- rum

rum favor necessitatis pretio constat; & artem in quacunque
re esse longam, vitam vero brevem.

(a) *Roman. XIV, 5.*

Corollaria.

- I. *Medice in eruditione profecit, qui facile offenditur. Vid. Meditat. nostr. §. 24. 8. § 12.*
- II. *Pædagogicæ eruditionis character est, res levioris momenti vel plane negligere, vel nimis extollere. V. §. 17. § 12.*
- III. *Non multa scire, sed multis prodesse præclara est eruditio. V. §. 16. § 10.*
- IV. *Recte sentiunt, qui putant, nec Cartesium oraculum, nec Aristotelem fungum fuisse. V. §. 4.*
- V. *Omnes veritates sunt æternæ, sed non omnes utiles nec omnes necessariae. §. 7. 10. § 17.*
- VI. *Recte Dn. Bernulli argumentum Cartesii pro existentia Dei, ab ejus Idea à priori petitum, & quod P. Poiret de vera methodo inveniendi verum part. 3. §. 14. præstantissimum, mirabile & validum appellat, vitiosum & sophisticum dicit, in judicio quod Basil. 1699. prodiit, §. 10. 12. § 13. Melius est alterum ejus à posteriori desumptum, v. Medit. nostr. §. 6.*

F I N I S.

